

Az aranykorona-rendszer első érméje. Nemesfémekben mérték

OSZTRÁK-MAGYAR KORONA | KÖZÖS PÉNZ | WEKERLE KLASSZISA

Aranyat ért

Már egész Európa áttért az aranystandardra, mire az Osztrák–Magyar Monarchia felhagyott az ezüsfedezetű pénzrendszerrel. A váltásról Wekerle Sándor magyar pénzügyminiszter győzte meg Bécsét, és ő dolgozta ki a reformot.

Valutarendezés – ettől a szótól volt hangos a gazdasági élet 125 éve, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia a kor elvárásainak megfelelően feladta az ezüstalapú – úgynevezett osztrák értékű – forintot, és megkezdte az aranyfedezetű osztrák–magyar korona bevezetését. A pénzcsera a gyakorlatban azt jelentette, hogy az akkori fizetőszökkel szemben névlegesen a felére értékelték az immáron aranyfedezetű is megátmogotott osztrák–magyar koronát.

A lakosság annyit érzelt, hogy a napilapokért 4 krajcár helyett az új váltópénzben 8 fillért kell adni, a fehér kenyér kilója 13 krajcár helyett 26 fillérbe kerül, a sertéscombért 60 krajcár helyett 1 korona 20 fillért, 1 liter finom rumért pedig 1 forint helyett 2 koronát számítnak fel. Természetesen a fizetések is duplázódtak, tehát senki nem járt se jobban, se rosszabbul. Az átmenet nem egyik napról a másikra történt. Az első hét évben párhuzamosan volt forgalomban a régi forint és az új korona, utóbbi 1900.

január 1-jétől vált kizárólagos fizetőszökzé.

Az aranykorona-rendszer bevezetéséről szóló törvény 1892. augusztus 11-én lépett életbe, pedig már jóval korábban felmerült a váltás. A magyar szabadságharc leverése után Ausztria szorosabbra fűzte kereskedelmi kapcsolatait a német hercegségekkel és Poroszországgal, és 1854 végén szövetséget javasolt az aranyvalutára való áttérésre, elsőik között a kontinen-

az euró-forint kurzushoz hasonlóan mozgott akkor az aranyfrank és az ezüsförint valuták árfolyama

sen. Az osztrákok azzal érveltek, hogy a növekvő termelés miatt kedvező áron lehetne elegendő mennyiségű aranyat beszerezni. Az erősebbnek bizonyuló német államok nyomására végül az Osztrák Császárság mégis tisztán ezüstalapú pénzként vezette be 1858-ban az osztrák értékű forintot az addigi konvenciók forint helyett. Mégpe-

dig elég szerencsétlen időzítettél, mert az aranyforrások elapadását követően jelentős ezüstlőhelyeket tártak fel Amerikában, amelyek folyamatosan ontották a világpiacon a fémeket, lenyomva az árat. A pénzpiacok folyamatos káoszt érzékeltek az arany és ezüst árának állandó ingadozása miatt. Az 1870-es évek elejére a fejlett országok többsége aranyalapú pénzrendszerre, az úgynevezett aranystandardra tért át (lásd Ermeunió című írásunkat), amivel a sárga nemesfém vált az általános értékmérővé, és a nemzetközi kereskedelmi elszámolások is szinte kizárólag ebben folytak. Korábban az ezüst is alkalmas volt az értékmérő szerepre, mert az aranyhoz viszonyított értéke két-száz évig nem változott: mindvégig nagyjából 15–15,5 grammnyi ezüstit kellett adni egy gramm aranyért.

Ausztria is tárgyalásokat kezdett az akkor még bimetális – egyszerre arany- és ezüsfedezetű – rendszert működtető, Franciaország vezette Latin Ermeunióval, és 1867. július 31-én előzetes szerződést kötött a franciákkal. A csatlakozásból végül csak annyit valósult meg, hogy 1870-től a Monarchia 4 és 8 aranyforint névértékű, 10 és 20 frankos aranypénzeket hozott forgalomba kereskedelmi célokra, mert nem kívánt szembehelyezkedni a meg erősödött németekkel. Ezek az aranyforintosok nemcsak azért váltak fontossá, mert törvényes fizetőszökzéként elfogadták őket az Ermeunió országokban, hanem azzal is történelmet írtak, hogy először fordult elő kettős címletmegjelölés – forint és frank – egyazon érmén. A külföldi célú aranyforint és a belföldi forgalomban használt ezüsförint értékaránya napi árfolyam alapján, a két nemesfém közötti ár szerint mozgott.

A kettőséget megszüntetendő az Osztrák–Magyar Monarchia folyamatosan kereste az aranystandardra való áttérés lehetőségét. Am az 1870-es évek pénzügyi válsága, majd az aranyfolyamatos drágulása miatt – amit az aranyvalutára áttérő országok keresletnövekedése okozott – a valutarendezés mindig lekerült a napirendről. Az 1880-as évek végén azonban már nem lehetett tovább halogatni

Érmeunió

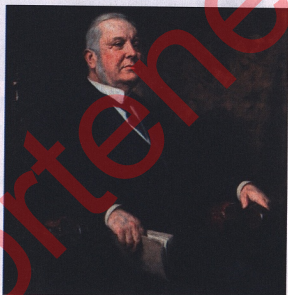
A Latin Monetáris Szövetség (röviden: Érmeunió) a XIX. század legnagyobb földrajzi kiterjedésű pénzügyi egyszemélyeként számos ország pénzrendszerét egységesítette szabványos súlyú és finomságú arany- és ezüstérmék bevezetésével. A Franciaország, Belgium, Svájc és Olaszország által 1865-ben kötött egyezményhez Görögország is csatlakozott, majd fél Európa – az érintett országok gyarmataival együtt – társult tagként igazodott hozzá. Bimetális alapon indult: az ezüst- mellett az aranyérméket is egységesítette az ezüsthöz számítva 15,5-szeres paritáson. De az ezüst árnak jelentős esése miatt 1873-tól korlátozták a szabad arany-ezüst átváltást, és áttértek az aranyalapú pénzrendszerre, az úgynevezett aranystandardra.

E szerint a valuta értékét a benne lévő, törvény által meghatározott tiszta arany mennyiség szabta meg. A világon először, 1821-ben, Nagy-Britannia vezette be az aranystandardot. A rendszer óriási előnye, hogy az egyes országok valutáinak egymás közötti váltóárfolyama, az aranytartalmak aránya szerinti aranyparitás egészen az első világháború kitöréséig, 1914-ig szinte állandó volt. Aktuálpolitikai és gazdasági események ugyan befolyásolták a napi árfolyamokat, de e változások mértéke minimális volt. Az Érmeunió hivatalosan 1927-ben szűnt meg, az aranystandard Európa néhány országában, például Nagy-Britanniában, egészen az 1931-es valutaváltsági fennmaradt, az Egyesült Államok pedig 1933-ban volt kénytelen szakítani a valutájának aranyhoz kötésével, mert a nemesfém mindennél erősebbnek bizonyult.

az áttérést, mert addigra Oroszország kivételével egész Európa aranyvaluta-rendszerben működött, és a Monarchia külföldi piacoktól való elszigetelődése jelentős hátrányt okozott. Ha nem történt volna meg az átállítás, akkor néhány év alatt, az ezüst értékvesztése folytán, 30-40 százalékkal zuhant volna a pénz értéke.

Hasonló volt a helyzet, mint ma az egységes európai piacon és az euróövezetben. Ahogy az EU-ban megvalósul az emberek, az áruk és a szolgáltatások szabad mozgása az uniós direktívák és a közös európai pénz révén, a XIX. század végén az aranyalapú valuta adta bizalomra lehetett építeni a nemzetközi gazdasági kapcsolatokat. A naponta változó euró-fórint kurzusoz hasonlóan mozgott akkor az aranyfrank és az ezüstfórint árfolyama. Csakhogy abban az időben nem voltak számoló- és számítógépek, tehát az árfolyammozgások alaposan lelassították és megdrágították a kereskedelmet a különböző pénzrendszerű országok között.

A koronára való átállásban oroszlátnak vállalt Wekerle Sándor magyar pénzügyminiszter: ő győzte meg a Monarchia vezetését az áttérés szükségességéről, majd dolgozta ki a reform pénzügyi feltételeit. A jegybank, az Osztrák-Magyar Bank legfontosabb feladata a forgalomban lévő bank-

BERCZELI ISTVÁN

jegyek, államjegyek és váltópénzek fedezetének biztosítása lett. Nem volt egyszerű összeheszedni a nemzetközi előírásoknak megfelelő 40 százaléknyi nemesfém fedezetet, amelyben az arany adta a legnagyobb hányadot, de a régi ezüst egyforintosokat is kényszerűen beszámították. A kezdetben emiatt a sánta aranyvalutának titulált koronarendszer első érméje az 1892 októberében megjelent, 6,1 gramm tiszta aranyat tartalmazó 20 koronás lett, amelynek magyar változatából az első évben közel félmillió darab került ki a kőrmöcbányai pénzverdből. Hamarosan a 10 koronás aranyérme is forgalomba

Wekerle Sándor
magyar pénzügyminiszter.
Meggyőzte az osztrákokat

került. Mindkettőből magyar és osztrák változat is készült. Az osztrák előlapjára a császár képmása, a magyaréra – évszázados tradíciók szerint – az uralkodó egész alakos képe került.

A századfordulóra nemzetközileg is elismert, gyakorlatilag tiszta aranyvalutává erősödött a korona. A jegybanknak ez időre sikerült egymillió koronát, a bevezetés-korinak a négyzseresét meghaladó aranyfedezetet felhalmoznia, ami lehetővé tette az első koronabankjegyek kockázatmentes kibocsátását. Törvény nem írta elő a bankoknak a készfizetést, azaz nem kellett a bankjegyeket, államjegyeket vagy váltópénzeket aranyra cserélniük. Mégis bárki könnyen aranypénzhez juthatott, mert a bankok a bankjegyeket egészen az első világháborúig minden további nélkül aranyra cserélték. Az aranyérmék megjelenésekor a lelkesedést hamar felváltotta a józan megfontolás: a papírpénzeket könnyebben lehetett kezelni, mint az aranyat, az érmék iránt ezért nem volt tömeges igény, a legtöbb a bankok trezorjaiban landolt. Ugyanannyit ért az ötförintos államjegy – ami öt darab ezüst egyforintosnak felelt meg, mint egy arany tízkoronás, ezért is értelemetlen volt aranyérméhez ragaszkodni. Nagyobb összegű tartalékolás azért sem érte meg aranyban, mert a bankszámlákon elhelyezett pénz – ellentétben a nemesfém érmékkel – kamatozott.

A Monarchia egységes osztrák-magyar koronarendszere 1919-ben felbomlott, az utódállamok saját valutákat hoztak létre. Magyarország és Ausztria megtartotta ugyan jogfolytonosan a koronát, de a két pénznem egymástól függetlenül élt tovább, eltérő árfolyamon. A világháború utáni bizonytalan politikai és gazdasági helyzet korábban soha nem látott inflációt hozott, amit 1924 nyarán sikerült megállítani angol kölcsönökkel és az önálló Magyar Nemzeti Bank létrehozásával. A magyar korona ezek után gyorsan stabilizálódott, majd a penő 1926. decemberi bevezetéséig megőrizte értékét; konvertibilis, de a nagy címletek miatt nehezen használható valutaként fejezte be egykor dicső pályafutását. ■ DANYI PÁL